

BÜLTEN NO:11

**BİLİMSEL
ÇALIŞMALAR
BÜLTENİ
2024**

Yeşilay Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü
Aralık, 2024

Hazırlayan: Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü

Duygu Kurumlu

Nesrin Özkan

İrem Yalçinkaya

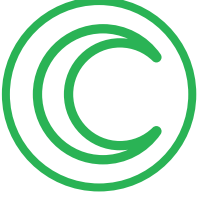
Feride Yüksel Barış

Amaç ve Hedef Kitle: Bilimsel Çalışmalar Bülteni, Yeşilay Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü tarafından 2020 yılı başından itibaren 6 ayda bir yayınlanmakta olup, bağımlılıklar ile mücadele alanında en güncel bilimsel gelişmeleri okuyucusuyla buluşturmayı amaçlamaktadır. Bültenin başlıca hedef kitlesi; Yeşilay yöneticileri, çalışanları ve bağımlılık alan uzmanlarıdır.

İçindekiler

Bağımlılıklarla Asırlık Mücadele: Yeşilay	5
Yönetici Özeti	7
1. Bağımlılıklarla Mücadele Alanında Ulusal ve Uluslararası Gündem	9
1.1. Alkol ile ilgili Ulusal ve Uluslararası Raporlar, Makaleler ve Güncel Haberler	9
1.2. Davranışsal Bağımlılıklarla ilgili Ulusal ve Uluslararası Raporlar, Makaleler ve Güncel Haberler	11
1.3. Madde ile ilgili Ulusal ve Uluslararası Raporlar Makaleler ve Güncel Haberler	13
1.4. Tütün ile ilgili Ulusal ve Uluslararası Raporlar Makaleler ve Güncel Haberler	16
2. Bilimsel Yayınlar	21
2.1. <i>ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions</i>	21
2.1.1. <i>ADDICTA</i> 'nın 2024 Yılı Güz Sayısı	21
2.1.2. <i>ADDICTA</i> 2024 Yılı Ek Sayısı	22
2.1.3. <i>ADDICTA</i> 2024 Yılı 11-3 Alkol Özel Sayısı	23

Bağımlılıklarla Asırlık Mücadele: Yeşilay

1920 yılında faaliyete başlayan Yeşilay, insan onurunu ve saygınlığını temel alan, toplumu ve gençliği ayırım gözetmeden zararlı alışkanlıklardan korumak için çalışan, millî ve ahlaki değerleri gözeterek bağımlılıklarla mücadele eden; önleyici ve rehabilite edici halk sağlığı ve savunuculuk çalışmaları yürüten bir sivil toplum kuruluşudur. Alkol bağımlılığıyla mücadele hedefiyle kurulmuş; kuruluşundan günümüze bağımlılık türleri arttıkça Yeşilay'ın tüzüğüne yeni çalışma alanları eklenmiştir. Alkolden sonra tütün, madde, kumar ve teknoloji bağımlılığı mücadele alanlarına dâhil olmuştur.

Türkiye genelinde 120 Yeşilay şubesi, dünya genelinde 97 Ülke Yeşilay'ı bulunmaktadır. Yeşilay, 2013 yılında yapılan tüzük değişikliğiyle çalışma alanlarına rehabilitasyon hizmetini de eklemiştir. 2015 yılında Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM) kurulmuştur. Türkiye geneli ve KKTC'de olmak üzere 107 YEDAM ile bağımlı bireylere ve yakınlarına ücretsiz psikososyal destek hizmeti verilmektedir. 115 YEDAM Danışma Hattı üzerinden iletişime geçilebilmektedir.

Toplumu bağımlılıklardan korumak ve bilinçlendirmek için yaptığı çalışmalarından dolayı Yeşilay, 1934 yılından bu yana “Kamuya Yararlı Cemiyetler” arasında yer almaktadır. “Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal Konsey (ECOSOC) Özel Danışmanlık Statüsü”ne ve “Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı (EFQM) Mükemmeliyetinde 5 Yıldızlı Yetkinlik Belgesi”ne sahip olan Türkiye'nin tek sivil toplum kuruluşudur.

Vizyon

Yeşilay'ın bağımlılıklarla mücadelede ulusal ve uluslararası düzeyde öncü rol oynamasıdır.

Misyon

Yeşilay, insan onurunu ve saygınlığını temel alan, toplumu ve gençliği ayırım gözetmeden zararlı alışkanlıklardan korumak için çalışan, millî ve ahlaki değerleri gözeterek ve bilimsel metotlar kullanarak alkol, tütün, madde, kumar ve teknoloji bağımlılıklarıyla mücadele eden, önleyici ve rehabilite edici halk sağlığı ve savunuculuk çalışmaları yürüten bir sivil toplum kuruluşudur.

Amacımız

Yeşilay, yurdumuzda ahlaki ve kültürel bir kalkınma atmosferi içinde; alkol, tütün ve madde bağımlılığı gibi toplumun ve gençliğin beden ve ruh sağlığını tahrip eden bağımlılıklar yanında, kumar ve teknoloji bağımlılığı gibi gençliğe ve topluma zarar veren bütün zararlı alışkanlıklarla mücadele etmek, millî kültürüne bağlı nesiller yetiştirmek amacı ile kurulmuştur.

Yeşilay bu çerçevede bağımlılıklarla mücadele etmek üzere, toplumun bilinç, güç ve kaynaklarını harekete geçirir; insan onur ve saygınlığının korunması doğrultusunda her koşulda, yerde ve zamanda desteğe muhtaç insanlara yardım eder; toplumun bağımlılıklarla mücadele kapasitesinin geliştirilmesine sürekli katkıda bulunur. Bu amaç doğrultusunda ulusal ve uluslararası kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarıyla gerekli iş birliği ve ortak çalışma organizasyonlarını geliştirir.

Çalışma Alanlarımız

- Alkol bağımlılığı
- Tütün bağımlılığı
- Madde bağımlılığı
- Davranışsal bağımlılıklar (kumar, oyun vb.)

Faaliyetler

Yeşilay çalışmalarında, kalite yönetiminde bir dünya standardı olan “Mükemmeliyet Merkezi Modeli’ni”(EFQM) esas alır. Toplumsal ihtiyaç ve beklentileri, üye, gönüllü ve paydaşlarının taleplerini bu vizyonla karşılar.

Bağımlılıklarla mücadelede bilimsel ve kanıta dayalı yöntemler kullanarak araştırma, geliştirme faaliyetleri yürütür ve aldığı sonuçlara göre projeler üretir ve uygular.

Yeşilay, bilimsel ve akademik çalışmaları destekler. Dokümantasyon merkezi oluşturarak Yeşilay Yayınları aracılığı ile gazete, dergi, kitap ve bültenler yayınlar.

Üye ve gönüllü ağını güçlendirerek yurt içinde ve yurt dışında teşkilatlanma çalışmaları yaparak geniş kitlelere ulaşmayı amaçlar.

Bağımlılıklarla mücadelede yazılı ve görsel medyayı, internet ve sosyal medya ağlarını aktif bir mücadele alanı olarak görür ve mesajların toplumun tüm kesimlerine aktarılması için çalışır.

İlkokullarda, ortaokullarda, liselerde ve üniversitelerde Yeşilay Kulüpleri kurarak; çocuklar ile gençlerde bağımlılıklarla ilgili farkındalık oluşturur.

Kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde bağımlılıklarla mücadele amaçlı yaygın ve örgün eğitim kurumları için müfredat hazırlar, yüz yüze ve uzaktan eğitim içeriği oluşturur, bağımlılıklarla mücadelede eğitim mecralarında aktif olarak yer alır.

Çalışma alanına uygun uluslararası teşkilatlarla iş birliği yapar. Yurt dışında Yeşilayların kurulmasına öncülük eder.

Dünyada bağımlılıklarla mücadele eden uluslararası çatı kuruluşların oluşumunda yer alır veya oluşumuna önyak olur.

Bağımlılıklarla mücadelede yasal mevzuatın geliştirilmesi için savunuculuk çalışmaları yaparak toplumsal farkındalığı artırmaya çalışır.

Ülke çapında faaliyet ve etkinlikler yoluyla bağımlılıklarla ilgili farkındalığı artırmak için çalışır.

Çalışma alanı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ortak proje ve faaliyetler yürütür. Ulusal ve uluslararası birliklere, çatı kuruluşlara ve federasyonlara katılır; çalışma alanı ile ilgili tüm paydaşlarla etkili iş birliği geliştirir

Yönetici Özeti

2024 yılının ikinci yarısında Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen çalışmalar ve yürütülen faaliyetlerin içeriklerine yer verdiğimiz bülten, bağımlılık alanlarına ilişkin ulusal ve uluslararası literatür takip edilerek erişilen bilgilere; küresel ve bölgesel araştırma raporlarına, bağımlılıkla mücadele alanında yürütülen çalışmaların bulgularına ve dikkat çekici haberlere yer verilmiştir.

Bülten kapsamında Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayımlanan “Alkol, Sağlık ve Uyuşturucu Madde Kullanım Bozukluklarının Tedavisi Hakkında Küresel Durum Raporu” verilerine; Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) yeni adıyla Avrupa Birliği Uyuşturucu Madde Ajansı (EUDA) tarafından yayımlanan “Avrupa Uyuşturucu Raporu” bulgularına ve bununla bağlantılı olarak T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından yayımlanan “Türkiye Uyuşturucu Raporu” verilerine değinilmiştir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından yayımlanan 2024 Dünya Uyuşturucu Raporu’nda yer alan verilerle karşılaştırmalar yapılmıştır. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü tarafından yayımlanan “Avrupa: Bir Bakışta Sağlık Raporu” kapsamında alkol ve tütün kullanım verileri değerlendirilmiştir. Davranışsal bağımlılıklar kapsamında Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından yayımlanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Oynama Alışkanlıkları Raporu hakkında bilgiler verilmiştir. Birleşik Krallık Kumar Komisyonu “Gençler ve Kumar Raporu” verileri değerlendirilmiştir. Raporların yanı sıra Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayımlanan kılavuzlar ve rehberler hakkında ek bilgilere de yer verilmiştir. Uluslararası literatürde 2024 yılında bağımlılıklar alanında yayımlanmış akademik makaleler incelenmiş ve özetlerine yer verilmiştir.

Yeşilay’ın uluslararası hakemli akademik dergisi *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* kapsamında yayımlanan içeriklere ayrıca yer verilmiştir.

Bağımlılıklar alanında yaşanan akademik gelişmeler ve haber niteliği taşıyan içeriklerin de yer aldığı “Bilimsel Çalışmalar Bülteni”, kaynakları ile birlikte bilgi ve istifadenize sunulmuştur.

1. Bağımlılıklarla Mücadele Alanında Ulusal ve Uluslararası Gündem

Bağımlılıklarla Mücadele Alanında Ulusal ve Uluslararası Gündem

- Alkol ile ilgili ulusal ve uluslararası raporlar, makaleler ve güncel haberler
- Davranışsal (kumar, oyun vb.) ile ilgili ulusal ve uluslararası raporlar, makaleler ve güncel haberler
- Madde ile ilgili ulusal ve uluslararası raporlar makaleler ve güncel haberler
- Tütün ile ilgili ulusal ve uluslararası raporlar, makaleler ve güncel haberler

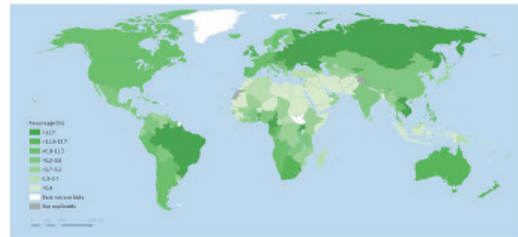
1.1. Alkol ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Raporlar, Makaleler ve Güncel Haberler

Rapor: Dünya Sağlık Örgütü'nün yeni raporu "Alkol, Sağlık ve Uyuşturucu Madde Kullanım Bozukluklarının Tedavisi Hakkında Küresel Durum Raporu¹, yılda 2,6 milyon ölümün alkol tüketimine atfedildiğini, bunun, tüm ölümlerin %4,7'sini oluşturduğunu vurgulamaktadır. 2 milyon alkol kaynaklı ölümün erkekler arasında olduğu belirtilmektedir. Rapor, dünya çapında tahmini 400 milyon insanın alkol kullanım bozukluklarıyla yaşadığını göstermektedir. Bunlardan 209 milyonu alkol bağımlılığıyla yaşamını sürdürmektedir. Raporda 2010'dan bu yana alkolle ilişkili ölüm oranlarında bir miktar düşüş olmasına rağmen, alkol tüketiminden kaynaklanan toplam ölüm sayısının kabul edilemez derecede yüksek kaldığını ve 2,6 milyona ulaştığını, en yüksek sayıların Avrupa Bölgesi ve Afrika Bölgesi'nde olduğunu vurgulamaktadır. Kişi başına düşen en yüksek tüketim seviyeleri, DSÖ Avrupa Bölgesi'nde (9,2 litre) ve Amerika Bölgesi'nde (7,5 litre) olarak gözlemlenmiştir.

Şekil 1. Dünya Sağlık Örgütü Alkol, Sağlık ve Uyuşturucu Madde Kullanım Bozukluklarının Tedavisi Hakkında Küresel Durum Raporu

Alkol kaynaklı ölümlerin en yüksek oran (%13), 20-39 yaş aralığındaki gençler arasındadır. Alkol tüketiminden kaynaklanan ölüm oranları düşük gelirli ülkelerde en yüksek, yüksek gelirli ülkelerde ise en düşük seviyededir. Alkole atfedilebilen tüm ölümlerin tahmini 1,6 milyonu bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanmıştır. Bunlara 474.000 ölüm kardiyovasküler hastalıklardan ve 401.000 ölüm ise kanserden

Şekil 2. Dünyada 15+ yaş bireyler arasında alkol kullanım bozukluklarının yaygınlığı, 2019

¹ World Health Organization, Global status report on alcohol and health and treatment of substance use disorders (June 2024), <https://www.who.int/publications/item/9789240096745> [Erişim tarihi: 14.11.2024] * Küresel Durum Raporu, alkol ve uyuşturucu kullanımının halk sağlığı üzerindeki etkisi ve dünya çapında alkol tüketimi ve uyuşturucu madde kullanım bozukluklarının tedavisi ile ilgili durum hakkında 2019 verilerine dayalı kapsamlı bir güncelleme sunmaktadır.

kaynaklanmıştır. Yaklaşık 724.000 alkole bağlı ölüm; trafik kazaları, kendine zarar verme ve kişilerarası şiddet gibi yaralanmalardan kaynaklanmıştır. 284.000 alkole bağlı ölüm ise bulaşıcı hastalıklarla bağlantılıdır. Örneğin, alkol tüketiminin, korunmasız cinsel ilişki riskinin artırdığı ve çok çeşitli bağışıklık tepkilerini baskılayarak TB enfeksiyonu ve ölüm riskini artır yükselttiği arak HIV bulaşma riskini artırdığı gözlemlenmiştir.

Alkol kullananlar arasında kişi başına düşen alkol tüketim oranı, ortalama olarak günde 27 gram saf alkole denk gelmektedir ve bu da kabaca iki kadeh şarap, iki şişe bira (33 cl) veya iki kadeh sert içkiye (4 cl) eş değerdir. Bu tüketim düzeyi ve sıklığı, çok sayıda sağlık sorunuyla birlikte sakatlık riski ve ölümlle ilişkilidir. Küresel olarak, 15-19 yaş arasındaki grubun %23,5'i alkol kullanmaktadır. Mevcut tüketim oranları, Avrupa Bölgesi'ndeki 15-19 yaşındakiler arasında en yüksek (%45,9) seviyededir ve bunu Amerika Bölgesi (%43,9) takip etmektedir. 15 yaş ve üzeri tahmini 400 milyon kişi (yetişkinleri %7'si) alkol kullanım bozukluğuna sahiptir. 15 yaş ve üzeri 209 milyon kişi alkol bağımlılığıyla yaşamaktadır. Alkol kullanım bozukluğu yaygınlığı en fazla Avrupa Bölgesi'nde (%10,7) ve Amerika Bölgesi'nde (%10,2) yüksektir ve Akdeniz Bölgesi'nde (%0,5) ise en düşüktür. Alkol bağımlılığı yaygınlığı sırasıyla en fazla Avrupa Bölgesi'nde (%5,8) ve Amerika Bölgesi'nde (%5,3) iken; Doğu Akdeniz Bölgesi'nde (%0,3) en düşük seviyededir.

Makale 1: Alkol tüketimi, alkol kullanım bozukluğu ve alkol kullanım bozukluğu ölüm oranı arasındaki risk ilişkileri: Sistematik bir inceleme ve meta-analiz²: Alkol kullanım seviyelerindeki artış, alkol kullanım bozukluğu (AKB) gelişimi riskiyle ilişkilidir ve bu da beraberinde önemli bir hastalık yükü getirmektedir. Alkol tüketimi ile AKB insidansı ve ölüm oranı arasındaki risk ilişkisini araştırmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmaya göre; yüksek seviyede alkol tüketimi, AKB gelişimi veya AKB'den ölme riskini artırmaktadır. Günde ortalama dört standart alkollü içecek tüketiminde (standart içki başına 10 gr saf alkol varsayıldığında), AKB gelişme riski yedi kat ve ölme riski dört kat artış göstermektedir. Alkol kullanımı ile hem alkol kullanım bozukluğu insidansı hem de ölüm oranı arasında üstel pozitif risk ilişkisi vardır. Günde ortalama 20 gr (bir büyük bira) tüketildiğinde bile, alkol kullanım bozukluğu (AKB) gelişme riski, şu anda hiç alkol almayanlara

göre neredeyse üç kat daha fazladır ve AKB nedeniyle ölme riski, şu anda hiç alkol almayanlara göre yaklaşık iki kat daha fazladır.

Makale 2: Kanada'da cinsiyet/toplumsal cinsiyet ve sosyoekonomik konuma göre ağır epizodik alkol kullanımının yaşa ve döneme göre etkileri (2000-2021): Kanada'da 2000-2021 yılları arasında gerçekleştirilen araştırmaya katılan 10 eyaletten 12 yaş ve üzeri 1.167.831 katılımcı ile yürütülen çalışmada; genç yetişkin erkeklerde (18-29 yaş) kadınlara kıyasla ağır epizodik alkol kullanımında daha keskin bir düşüş (2015'ten 2021'e sırasıyla %14,4 ve %8,7) görülürken, orta yaş aralığındaki yetişkin kadınlarda (50-64 yaş) ise artış (2000'den 2014'e %8,0 oranında) gözlemlenmiştir. Kadınlarda ve erkeklerde ağır epizodik alkol kullanımı genç yetişkinlik döneminde zirve yapmış (kadınlar %18,2 ve erkekler %33,8) ve yaşla birlikte azalmıştır. Ağır epizodik alkol kullanımı 1980-1989 kohortunda (%20,7 ve %35,8) en yüksek seviyeye ulaşmış ve 1990-2009 doğumlu en güncel kohortta (%15,6 ve %19,8), özellikle erkekler arasında büyük ölçüde azalmıştır. Lisans ve üzeri eğitim almış genç yetişkinler arasında ağır epizodik alkol kullanımı belirgin şekilde artış göstermiştir.³

Haber: Bir araştırmaya göre, kilo verme ve tip-II diyabet tedavisinde kullanılan ilaçlar, alkol kullanım bozukluğu olan kişilere yardımcı olabilmektedir. Addiction dergisinde yayınlanan çalışmada, araştırmacılar, Ozempic ilacının içerdiği glukagon benzeri peptit-1 reseptör agonistlerini (GLP-1 RA) ve/veya Mounjaro ilacının içerdiği glikoz bağımlı insülinotropik polipeptitini (GIP) incelediler. Bu tür ilaçların iştahı azaltmanın yanı sıra beynin bağımlılık davranışını sürdüren kısımlarını da etkilediği için bağımlılığın azaltılmasına yardımcı olabileceği öne sürülmektedir.⁴ JAMA Psychiatry'de yayımlanan bir araştırma ise satış rekorları kıran ilaçlar Ozempic ve Wegovy'nin insanların alkol kullanımını azaltmalarına yardımcı olabileceğini öne sürmektedir. İsveç'te alkol kullanım bozukluğu olan yaklaşık 228.000 kişi üzerinde yapılan bir çalışmada, araştırmacılar semaglutid gibi bir GLP-1 ilacı kullanan kişilerin alkolle ilgili sorunlar nedeniyle hastaneye kaldırılma olasılıklarının daha düşük olduğunu bulgulamıştır.⁵

Haber: Dünya Sağlık Örgütü'nün yayımladığı haberde; alkol, aralarında meme ve kolon kanserleri de dâhil olmak üzere en az yedi kanser türünün de bulunduğu 200'den fazla hasta-

² Carr T, Kilian C, Llamas-Falcón L, Zhu Y, Lasserre AM, Puka K, et al. The risk relationships between alcohol consumption, alcohol use disorder and alcohol use disorder mortality: A systematic review and meta-analysis. Addiction. 2024; 119(7): 1174–1187. <https://doi.org/10.1111/add.16456> (bkz. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/add.16456>) [Erişim tarihi: 15.12.2024].

³ Andreacchi, A. T., Hobin, E., Siddiqi, A., & Smith, B. T. (2024). Age, period and cohort effects of heavy episodic drinking by sex/gender and socioeconomic position in Canada, 2000–2021. Addiction, 119(12), 2162–2173. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39228260/> [Erişim tarihi: 15.12.2024].

⁴ <https://news.sky.com/story/weight-loss-drugs-could-help-people-with-alcohol-addiction-study-suggests-13234965> [Erişim tarihi: 15.12.2024]. Detay için bkz. Qeadan, F., et al. (2024) The association between glucose-dependent insulinotropic polypeptide and/or glucagon-like peptide-1 receptor agonist prescriptions and substance-related outcomes in patients with opioid and alcohol use disorders: A real-world data analysis. Addiction. doi.org/10.1111/add.16679.

⁵ <https://www.nbcnews.com/health/health-news/ozempic-may-help-curb-alcohol-addiction-study-suggests-rcna179850> [Erişim tarihi: 15.12.2024].

lıkla bağlantılı olduğu belirtilmiştir. Alkolün şu anda Avrupa Bölgesi'ndeki toplam ölümlerin %8,8'inden –her 11 ölümden 1'inden– doğrudan sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu ciddi sağlık risklerine ve zarar verici sonuçlara rağmen, Avrupalıların yaklaşık yarısı alkol ve kanser arasındaki ilişkiden haberdar olduğu vurgulanmıştır. Avrupa Bölge Ofisi, alkolün sağlık üzerindeki etkilerine ilişkin en son araştırmaları paylaşılarak ve genellikle göz ardı edilen zararlar hakkında tartışmaları destekleyerek bu konudaki bilgi açığını kapatmak amacıyla yeni bir bölgesel kampanya başlatıyor. “Alkolü Yeniden Tanımla” kampanyası Avrupalıları alkolle olan kişisel ve toplumsal ilişkileri üzerine düşünmeye çağırarak; alkolün günlük yaşam, kutlamalar ve geleneklerdeki rolünün yeniden gözden geçirilmesini talep ediyor. Kampanya, alkol tüketimiyle ilişkili sağlık riskleri ve gizli tehlikeler konusunda farkındalığı artırmayı ve daha sağlıklı seçimler yapılmasını amaçlamaktadır.⁶

1.2. Davranışsal Bağımlılıklarla İlgili Ulusal ve Uluslararası Raporlar, Makaleler ve Güncel Haberler

Rapor: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından 2024 yılında Türkiye'deki ortaokul ve lise öğrencilerinin dijital oyun oynama alışkanlıklarını incelemek amacı ile 28.096 öğrencinin katılımıyla hazırlanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Oynama Alışkanlıkları Raporu'nda öne çıkan bulgular şu şekildedir;

- Lise öğrencilerinin %95,23'ü, ortaokul öğrencilerinin ise %90,49'u evde akıllı telefona sahip olduklarını aktarmıştır. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin %58,39'u, lise öğrencilerinin ise %54,19'u evde tablet bilgisayara sahip olduğunu aktarmıştır.
- Raporda hafta içi 0-3 saat aralığında dijital oyunları oynayan öğrencilerin oranının %65'in üzerinde olduğu aktarılmıştır. Ayrıca lise düzeyinde 4 saat dijital oyun oynama oranının hem hafta içi hem de hafta sonu ortaokul öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Hem ortaokul hem de lise öğrencilerinin kendi yaş gruplarına uygun olmayan oyunlar oynadıkları belirtilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin %22,02'si, lise öğrencilerinin ise %33,23'ü 18 yaş ve üzeri yaş kategorisine sahip oyunlar oynamaktadırlar. Ortaokul ve lise öğrencilerinde oyun bağımlılığı riski yaklaşık %35'tir, bu risk erkek öğrencilerde (%41) kız öğrencilere kıyasla (%29) daha yüksektir.

• Öğrencilerin internet bağımlılığı oranları incelendiği zaman lise öğrencilerinin internet bağımlılığı riskinin yaklaşık %31 düzeyinde olduğu görülürken ortaokul öğrencilerinde bu oran yaklaşık %20 olduğu görülmüştür. Lise grubunda kız öğrencilerin internet bağımlılığı riski erkeklere göre daha yüksek iken ortaokul grubunda cinsiyetler arası risk oranları benzerdir.

• Lise kademesinde öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı riski yaklaşık %50 düzeyinde iken ortaokul öğrencilerinde bu risk yaklaşık olarak %35 düzeyindedir. Hem lise hem de ortaokul grubunda kız öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı riskinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

• Araştırma kapsamında dijital oyun bağımlılıkları üzerinde etkili olan faktörler de ele alınmıştır. Sonuçlara göre lise öğrencilerinin oyun bağımlılıkları üzerinde en çok etkili olan değişkenler sırasıyla; internet bağımlılık düzeyleri, sosyal medya bağımlılık düzeyleri, siber zorbalık düzeyleri, yalnızlık düzeyleri, sıkıntı düzeyleri ve mutluluk düzeyleri olmuştur. Lise öğrencilerinin mutluluk düzeyleri haricindeki tüm diğer değişkenler dijital oyun bağımlılık düzeylerini artırmakta iken öğrencilerin mutluluk düzeyleri arttıkça dijital oyun bağımlılık düzeyleri düşmektedir.⁷

Rapor: Büyük Britanya'daki gençlerin kumar oynama davranışını incelemek amacıyla Kumar Komisyonu tarafından yıllık olarak hazırlanmıştır. Araştırma, okullarda 11-17 yaş arasında öğrenim gören öğrencilerin çevrim içi ortamda doldurdıkları anket formu ile yürütülmüştür. Araştırmada örneklem 3869 olarak belirlenmiş olup Şubat – Haziran 2024 tarihleri arasında İngiltere, İskoçya ve Galler'de gerçekleştirilmiştir. 11-17 yaş arasındaki öğrencilerin %27'si anket uygulanmasından önce son on iki ayda kendi parasını kumar oynamaya harcadıklarını belirtmiştir. Gençlerin %21'i paralarını düzenlemeye tabi olan, %15'i ise düzenlemeye tabi olmayan kumar türlerine paralarını harcamaktadır. 11-17 yaş arasındaki katılımcıların DSM-IV-MR-J (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 4th Edition - Multiple Response Juvenile) ölçeği göre %1,5'inin problemlili kumar oynadığı; 2023 yılında bu oran %0,7 olduğu ifade edilmiştir. Aktif olarak kumar oynayan gençlerin %5'i kumarın kendilerini üzgün hissettirdiğini, %8'i ise suçlu hissettirdiğini belirtirken %26'luk bir kesim ise kumar oynarken kendileri mutlu hissetlerini belirtmiştir. Aktif bir şekilde kumar oynayan katılımcıların %6'sı kumar oynama davranışlarının okuldaki çalışmalarını ya da ödevlerini yapmalarını zorlaştırdığını, %5'i ise okulu kaçırmalarına neden olduğunu bildirmiştir.⁸

⁶ WHO (2024). Redefine alcohol: WHO's urgent call for Europe to rethink alcohol's place in Society. <https://www.who.int/europe/news-room/02-10-2024-redefine-alcohol-who-s-urgent-call-for-europe-to-rethink-alcohol-s-place-in-society> [Erişim tarihi: 16.12.2024].

⁷ Bayzan, Ş., Yaman, F. ve Elkonca, F., Gün, A. (2024). Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Oynama Alışkanlıkları Raporu (Rapor No.3), Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara. Erişim Adresi: <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/msSgS.pdf> [Erişim Tarihi: 09.12.2024]

⁸ Gambling Commission. (2024, Kasım 7). Young people and gambling 2024. Erişim Adresi: <https://www.gamblingcommission.gov.uk/print/young-people-and-gambling-2024-official-statistics> [Erişim Tarihi: 10.12.2024]

Makale 1: Kumara karşı halk sağlığı müdahalesinin zamanı geldi:

Lancet Kumar Komisyonu tarafından kumara karşı halk sağlığı müdahalelerinin gerekliliği vurgulanmıştır. The Lancet Halk Sağlığı Kumar Komisyonu (2024) tarafından dünya genelinde yetişkinlerin %46,2'sinin ve ergenlerin %17,9'unun geçtiğimiz yıl kumar oynadığı tahmin edilmektedir. Bireylerin sadece küçük bir kısmının (%1,4) problemlili kumar oynadıkları kabul edilse de kumarın tüketim alanı üzerindeki etkisinin göz önünde bulundurulmasının büyük önem taşıdığı belirtilmektedir. Komisyon, hükümetleri ve politika yapıcılarını tütün ve alkol gibi bağımlılık yapan maddelerde olduğu gibi kumarı da bir halk sağlığı sorunu olarak ele almaları çağrısında bulunmaktadır.⁹

Makale 2: Japonya'da işçiler arasında gece vardiyasında çalışmanın kumar ve problemlili kumar ile ilişkisi: Ülke çapında kesitsel bir çalışma:

Japonya'da yapılan çalışmada; gece vardiyasında çalışanların kumar oynamasının problemlili kumar ile ilişkisi ve bir işte çalıştığı hâlde kumar oynayan katılımcıların problemlili kumar ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya 21.134 çalışan katılmıştır. Araştırma sonucunda geceleri çalışmayan işçilerin ve gece vardiyasında çalışan işçilerin kumar oynama yaygınlığı sırasıyla %42,1 ve %55,4 olarak bulunmuştur. Ankette sadece kumar oynayan çalışanlara odaklanıldığında, gece çalışmayan işçilerin ve gece vardiyasında çalışan işçilerin problemlili kumar oynama yaygınlığı sırasıyla %8,8 ve %24,2'dir. Çalışmada, gece vardiyasında çalışanların bir yıl içinde gece vardiyasında çalışmayanlara göre daha fazla kumar oynadığı tespit edilmiştir. Bir yıl önce kumar oynayan kişilerle sınırlandırıldığında, gece vardiyasında çalışanların kumar oynama davranışının gece vardiyasında çalışmayanlara oranla problemlili kumar oynama olma olasılığı daha yüksek bulunmuştur.¹⁰

Makale 3: 2-5 yaş arası küçük çocuklarda teknoloji bağımlılığının risk faktörleri:

Türkiye'de 2-5 yaş arası çocuklara sahip ebeveynler ile yürütülen bir çalışmada dijital ebeveynlik farkındalığı, ebeveyn stresi, ailenin demografik özellikleri ve ebeveynlerin teknoloji kullanım alışkanlıklarının küçük çocuklarda teknoloji bağımlılığı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Sonuçlara göre olumsuz dijital modelleme ve dijital ihmal gibi düşük dijital ebeveynlik farkındalığının göstergesi olan ebeveyn davranışlarının, küçük çocuklarda teknoloji bağımlılığı için önemli risk faktörleri olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmada, düşük dijital ebeveynlik far-

kındalığına işaret eden dijital ihmal ebeveyn davranışlarının küçük çocuklarda teknoloji bağımlılığını artırdığı görülmüştür. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, ebeveyn stresinin küçük çocuklarda teknoloji bağımlılığının bir yordayıcısı olduğunu ortaya koyulmuştur. Çalışmada ayrıca ebeveyn cinsiyetinin küçük çocuklarda teknoloji bağımlılığı için bir risk faktörü olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmaya katılan babaların çocuklarındaki teknoloji bağımlılığı derecesi annelere göre anlamlı derecede daha yüksektir. Bu sonuç, babalarının bakımı altındaki küçük çocuklarda teknoloji bağımlılığı riskinin arttığı şeklinde yorumlanmıştır. Özetle bu çalışmanın sonuçları, ebeveyn kontrolü olmayan cihazları kullanan çocuklarda teknoloji bağımlılığı düzeyinin önemli ölçüde daha yüksek olduğunu göstermektedir.¹¹

Makale 4: Ergenlerde ve genç yetişkinlerde internet ve akıllı telefon bağımlılığının bilişsel kontrol üzerindeki etkileri: fMRI çalışmalarının sistematik bir incelemesi:

2024 yılında yayınlanan bir sistematik derleme çalışmasında fMRI kullanılarak internet bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığının genç yetişkinlerde ve ergenlerde biliş üzerindeki farklı etkileri derlenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre her iki davranışsal bağımlılığın da ergenlerde ve genç yetişkinlerde ödül işleme (ACC, insula, amigdala) ve yürütme işlevi (DLPFC, frontal, parietal loblar) ile ilgili bilişsel kontroldeki bozulmalarla ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur.¹²

Haber: Kumarın zararlarına ilişkin standartlaştırılmış küresel tahminler sınırlıdır ancak tahminler dünya yetişkin nüfusunun %1,2'sinde kumar bozukluğu olduğunu göstermektedir. Başkalarının kumar oynamasından kaynaklanan zararların da yaygın olduğu görülmektedir. Analistler, küresel kumar gelirinin 2028 yılına kadar 700 milyar ABD dolarına ulaşacağını tahmin etmektedir. Düşük ve orta gelirli ülkelerdeki akıllı telefon kullanımı bu büyümenin büyük bir kısmını tetikleyecektir. Günümüzde kumar birçok ülkede yasal olarak mevcuttur. Yeni ticari ilişkilerle spor ve kültürel faaliyetlerle normalleştirilmiş ve giderek daha fazla teşvik edilir hâle gelmiştir. Dünya genelinde kadınların yaklaşık %5,5'i ve erkeklerin %11,9'u kumar nedeniyle belli bir düzeyde zarar görmektedir. İsveç'te yapılan bir çalışmada, kumar oynama bozukluğu olan kişilerin intihar sonucu ölme olasılığının genel nüfusa kıyasla 15 kat daha fazla olduğu tahmin edilmiştir. Victoria Avustralya'da intiharların en az %4,2'sinin kumarla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.¹³

⁹The Lancet Public Health. (2024.). Time for a public health response to gambling. The Lancet Public Health. Elsevier Ltd. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(24\)00248-2](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(24)00248-2)

¹⁰ Yoshioka, T., So, R., Funada, S., Tsutsumi, S., Nakaya, T., Okubo, R., Minami, T., & Tabuchi, T. (2024). Association of night-shift work with gambling and problem gambling among workers in Japan: A nationwide cross-sectional study. *Addictive Behaviors*, 156, 108071.

¹¹ Pazarcikci, F. (2024). Risk factors for technology addiction in young children ages 2–5 years. *Journal of Pediatric Nursing*. Erişim Adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0882596324002604> [Erişim Tarihi: 05.09.2024]

¹² Mendez, M. L., Padrón, I., Fumero, A., & Marrero, R. J. (2024). Effects of internet and smartphone addiction on cognitive control in adolescents and young adults: A systematic review of fMRI studies. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 105572.

¹³ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/gambling> adresinden alınmıştır. [Erişim Tarihi: 13.12.2024]

Haber: ABD’de 38 eyalet ve Washington D.C.’de spor bahislerinin yasallaştırılmasının ardından geçen beş yılda, ilgili eyaletlerde problemlili kumar oynama yardım hattına gelen çağrılar neredeyse üç katına çıktığı aktarılmıştır. Çağrı hattını en çok arayan yaş grubunun ise 25-34 yaş arası olduğu aktarılmıştır. Haber içeriğinde yer alan bilgilere göre kumar şirketleri bireyleri kumara yönlendirmekte yapay zekâ, veri ve mühendislikle şekillendirilmiştir. Bu sistem ile bireyler canlı oyun içi mikro bahis yöntemi ile oyunların her anında bahis oynamak için teşvik edilmektedir. Bu sistem kullanıcıların her atış, servis ve şut için bahis oynamasına olanak sağlamaktadır. Kumarın onlarca yıldır yasal olduğu İngiltere’de daha sıkı bahis yasaları için başarılı bir şekilde lobi faaliyeti yürütülmektedir. Haberde ayrıca kumar şirketlerinin oynayan kişiler hakkında çok fazla bilgiye sahip olduğu belirtilmiştir.¹⁴

Haber: Oxford Sözlüğü yılın kelimesi olarak “beyin çürümesi” kelimesini seçmiştir. İngilizce “brain rot” olan kavram sosyal medyayı eğlencelik ve gereksiz kullanma ile beyni uyuşturan içeriklerin sonsuza kadar kaydırılarak izlenmesini ifade etmektedir. Beyin çürümesi kavramı Oxford Sözlüğü’nde “önemsiz ve zorlayıcı olmayan içeriklerin aşırı tüketimi sonucu kişinin zihinsel durumunun ve entelektüel hâlinin bozulması” olarak tanımlanmaktadır. Yılın kelimesi olarak aday gösterilen kelimeler arasında ayrıca “yapay zekâ ile üretilmiş düşük kaliteli içerikler” olarak ifade edilen “slop” kelimesi de mevcuttur.¹⁵

Haber: Haberde Eylül 2024’te Avustralya Aile Çalışmaları Enstitüsü’ndeki (AIFS) Avustralya Kumar Araştırma Merkezi (AGRC) tarafından yürütülen “Bets ‘n’ Booze” çalışmasına yer verilmiştir. Araştırma, genç Avustralyalıların %49’unun alkol ve kumar faaliyetlerini sıklıkla eşzamanlı kullandığını göstermektedir. Çalışma, kumar ve alkole erken yaşta maruz kalmanın yetişkinlikte zarar riskini artırdığını doğrulamaktadır. Erkeklerin spor bahislerini ve pokeri daha fazla oynadığı; kadınların ise kazı kazan ve piyangoları tercih ettiği görülmüştür. Damgalanma gibi unsurların yardım arayışını engellediği; akran desteğinin tedavi sonuçlarını iyileştirebileceği belirtilmiştir. Kumar ve alkol tüketiminin Avustralyalı gençler ve genç yetişkinler arasında yaygın davranışlar olduğu ve genellikle çeşitli toplumsal ve sağlık ile ilgili zararlara yol açtığı sonucuna varılmıştır.¹⁶

Haber: Avustralya’da yaklaşık 100.000 gencin klinik olarak oyun bağımlısı olduğunu tahmin edilmektedir. Haber içeriğinde yer alan bilgilere göre son yıllarda öğrenciler ara-

sında okul reddinin arttığı ve pandemi döneminin bu süreçte önemli bir etkisinin olduğu aktarılmıştır. Ayrıca oyun şirketlerinin oyuncularını oyuna çekmek için kullandığı stratejilerden birinin değişken oranlı ödül programı olduğu aktarılmıştır. Bu sistem kumar oyunlarının kullanıldığı sistem ile aynıdır.¹⁷

Haber: BBC tarafından yayınlanan habere göre New York Eyalet Meclisi, çocuklara yönelik “bağımlılık yaratan” sosyal medya akışları hakkında bir yasa tasarısını kabul etmiştir. Ancak bazı araştırmacılar bu yasalara şüphe ile yaklaşmaktadır. 18 yaş altındakileri çevrim içi dünyanın tehlikelerinden korumak için tasarlanmış iki yeni eyalet yasasının imzalanmıştır. 2025’ten itibaren yürürlüğe girecek olan yasalar, TikTok ve Instagram gibi uygulamaları kapsamaktadır. “Çocuklar İçin Bağımlılık Yapan Yayınların İstismarını Durdurun” (The Stop Addictive Feeds Exploitation-SAFE) Yasası, sosyal medya platformlarının ve uygulama mağazalarının 18 yaş altı çocukların “bağımlılık yapan yayınlar” içeren uygulamaları kullanmadan önce ebeveyn izni almasını gerektirmektedir. Bu yöntem algoritmik önerileri düzenlemek için çıkar açan bir girişim olarak adlandırılmaktadır. SAFE Yasası, uygulamaların gece yarısı ile sabah 6 arasında çocuk veya genç kullanıcılara bildirim göndermesini engelleyecek ve çocukların fark edilmeden uygulamada yetişkin içeriklerine maruz kalmasını önlemek için daha iyi yaş doğrulaması gerektirecektir. İkinci yasa olan New York Çocuk Veri Koruma Yasası, uygulama sağlayıcılarının kullanıcıları hakkında topladığı bilgileri sınırlandırmaktadır. Buna karşın bazı araştırmacılar bu yasanın doğru şekilde uygulanması konusunda çekimser kalmaktadır.¹⁸

1.3. Madde ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Raporlar, Makaleler ve Güncel Haberler

Rapor: 2024 yılında T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından Temmuz 2023 tarihinde “Türkiye Uyuşturucu Raporu, Eğilimler ve Gelişmeler”¹⁹ yayımlanmıştır. Türkiye’de 2023 yılında gerçekleşen 251.851 uyuşturucu olayının suç türlerine göre dağılımı incelendiğinde veriler şöyledir:²⁰

207.971 olayın (%82,6) kullanma amaçlı uyuşturucu madde satın almak/ kabul etmek/ bulundurmak,

- 38.021 olayın (%15,1) uyuşturucu madde imal ve ticareti,
- 4.902 olayın (%1,9) 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanuna muhalefet,
- 814 olayın (%0,3) uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma/ özendirme,

¹⁴ <https://www.cbsnews.com/news/young-gamblers-sports-betting-addiction-60-minutes/> adresinden alınmıştır. [Erişim Tarihi: 13.12.2024]

¹⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/oxford-sozlugu-yilin-kelimesini-secti-beyin-curumesi/3410823> adresinden alınmıştır. [Erişim Tarihi: 12.12.2024]

¹⁶ <https://aifs.gov.au/research/research-snapshots/bets-n-booze-research-summary#co-consumption> adresinden alınmıştır. [Erişim Tarihi: 16.12.2024]

¹⁷ <https://www.abc.net.au/news/2024-06-06/gaming-addiction-teenagers-skipping-school-sleep/103933450> adresinden alınmıştır. [Erişim Tarihi: 12.12.2024]

- 143 olayın (%0,1) ise 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle ilgili kapsamında Kanuna gerçekleştiği muhalefet görülmektedir.

2023 yılında yatarak tedavi görenlerin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde, %90,3'ünün erkek, %9,7'sinin kadın olduğu anlaşılmaktadır. Tedaviye başvuran hastaların yaş ortalaması 29,78 olarak ölçülmüştür.²¹

2023 yılında tedavi gören hastaların tamamlanmış eğitim durumları incelendiğinde; %7,7'sinin yükseköğretim mezunu, %53,5'inin ortaöğretim mezunu, %37,5'inin ilköğretim mezunu, %1,3'ünün ise hiç okula gitmediği görülmüştür.²²

2023 yılında tedavi gören kişiler iş durumlarına göre incelendiğinde; %14,3'ünün işsiz olduğu, %45'inin düzenli bir işinin olmadığı, %36,5'inin düzenli bir işi olduğu, %3,5'inin ise görülmüştür.²³

2023 yılında tedavi gören hastaların tedavi gördükleri madde türlerine göre dağılımları incelendiğinde; %28'inin eroiden (2022 %37,4), %37,1'inin metamfetaminden (2022 %37,8), %11,2'sinin esrardan (2022 %7,0), %4,9'unun sentetik kanabinoiden (2022 %1,3), %4,2'sinin diğer opiyatlardan (2022 %7), %4'ünün kokainden (2022 %2,9), %0,7'sinin ekstaziden (2022 %0,6), %1,1'inin uçucu maddeden (2022 %0,7), %8,9'unun ise diğer maddelerden (2022 %5,4) tedavi olduğu görülmüştür.²⁴

Yatarak arındırma tedavisi gören hastaların 1.262'sinin damar içi madde kullanıcısı olduğu görülmektedir. Damar içi madde kullanıcılarında ise; Hepatit C için test edilen hastaların 526'sı

(%41,7), Hepatit B için test edilen hastaların 42'si (%3,3), HIV için test edilen hastaların 16'sında (%1,3) pozitif sonuç tespit edilmiştir.²⁵

2023 yılında 300 madde bağlantılı ölüm olayının %49,3'ünde (148) metamfetamine, %14,0'ünde (42) eroine, %29,6'sında (89) ekstaziye rastlanmıştır. 2023 yılında doğrudan madde bağlantılı ölümlerin en yaşlısının 66 yaşında olduğu ve bu ölümün çoklu madde kullanımına bağlı gerçekleştiği görülmüştür. Ölümlerin yaş ortalaması 35'tir.²⁶

Rapor: 2024 yılında Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA), yeni adıyla Avrupa Birliği Uyuşturucu Madde Ajansı (EUDA) tarafından yayımlanan "Avrupa Uyuşturucu Raporu'na"²⁷ göre esrar, Avrupa'da en yaygın tüketilen yasa dışı uyuşturucu madde olmaya devam etmektedir. Ulusal esrar kullanım anketleri, genel olarak Avrupalı yetişkinlerinin tahmini %8'inin (15-64 yaş arası 22,8 milyon) son 12 ay içerisinde bu maddeyi kullandığı belirtilmiştir. 15-34 yaş arası AB nüfusu arasında son 12 ay içerisinde esrar kullanımının 15,1 milyon kişi olduğu, erkeklerin genellikle kadınlara göre iki kat daha fazla esrar kullandıkları bildirilmektedir.²⁸ Kokain, Avrupa'da esrardan sonra en yaygın kullanılan ikinci yasa dışı uyuşturucu olmasına rağmen, yaygınlık düzeyleri ve kullanım şekilleri ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Kokain Avrupa'da genellikle iki formda bulunmaktadır. En yaygın olanı kokain tozudur ve daha az yaygın olanı crack kokaindir. Raporda son 12 ay içerisinde 15-34 yaş aralığındaki 2,5 milyon kişinin kokain kullandığı yer almaktadır.²⁹ 2017-2023 yılları arasında 24 AB ülkesi tarafından yürütülen amfetamin ile metamfetamini birlikte gruplandıran anketler 15-34 yaş aralığındaki 1,5 milyon genç yetişkinin son 12 ay içerisinde amfetamin kullandığını bildirmektedir.³⁰ 2015-2023 yılları arasında 26 AB ülkesi tarafından yürütülen anketlerde, 15-34 yaş aralığın-

Şekil 3. Türkiye Uyuşturucu Raporu görseli, 2024

Şekil 4. Avrupa uyuşturucu raporu görseli, 2024

¹⁸ <https://www.bbc.com/future/article/20240626-can-a-law-make-social-media-less-addictive> adresinden alınmıştır. [Erişim Tarihi: 12.12.2024]

¹⁹ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2023). [https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular\(1\)/2024_uyus_raporu.pdf](https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular(1)/2024_uyus_raporu.pdf), [Erişim Tarihi: 07.09.2024].

²⁰ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2023). p 25 [https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular\(1\)/2024_uyus_raporu.pdf](https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular(1)/2024_uyus_raporu.pdf), [Erişim Tarihi: 17.09.2024].

²¹ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2023) p 87 [https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular\(1\)/2024_uyus_raporu.pdf](https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular(1)/2024_uyus_raporu.pdf), [Erişim Tarihi: 18.09.2024].

²² T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2023) p 88 [https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular\(1\)/2024_uyus_raporu.pdf](https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular(1)/2024_uyus_raporu.pdf), [Erişim Tarihi: 22.09.2024].

²³ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2023) p 88 [https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular\(1\)/2024_uyus_raporu.pdf](https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular(1)/2024_uyus_raporu.pdf), [Erişim Tarihi: 22.09.2024].

²⁴ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2023) p 88 [https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular\(1\)/2024_uyus_raporu.pdf](https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular(1)/2024_uyus_raporu.pdf), [Erişim Tarihi: 30.09.2024].

²⁵ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2023) p 89 [https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular\(1\)/2024_uyus_raporu.pdf](https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular(1)/2024_uyus_raporu.pdf), [Erişim Tarihi: 30.09.2024].

²⁶ T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2023) p 100 [https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular\(1\)/2024_uyus_raporu.pdf](https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular(1)/2024_uyus_raporu.pdf), [Erişim Tarihi: 30.09.2024].

daki 2,2 milyon genç yetişkininin son 12 ay içerisinde MDMA kullandığı yer almaktadır.³¹ Eroin Avrupa'nın en yaygın kullanılan yasa dışı opioidi olmaya devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından, Taliban'ın afyon yasağı sonrası 2023 yılında afyon yetiştiriciliğinde %95'lik bir düşüş tahmin edilmiştir. 2023 yılında, en az 16 AB Üye Devleti, Norveç ve Türkiye'de yeni nesil psikoaktif maddeler üzerinde AB Erken Uyarı Sistemi tarafından yeni sentetik opioidler tespit edilmiştir. İrlanda ve Fransa'da nitazene opioidlerinin eroin olarak yanlış satıldığına dair raporlar olduğu bildirilmektedir.³² 2007 ve 2023 yılları arasında AB Erken Uyarı Sistemi'ne toplam 36 yeni benzodiazepin bildirilmiştir. 15-34 yaş aralığındaki genç yetişkinler arasında son ulusal araştırmalar son 12 ayda hem LSD hem de halüsinojenik mantarlar için yaygınlık tahminlerinin %1'e eşit veya daha az olduğunu göstermektedir.³³ 2023 yılının sonunda, EMCDDA tarafından 950 yeni nesil psikoaktif madde izlendiği bildirilmiş ve bunların 26'sının ilk kez 2023 yılında Avrupa'da rapor edildiği belirtilmektedir. 2022 yılında ele geçirilmelerde 400 yeni nesil psikoaktif madde tespit edilmiş olup, 2009 yılından bu yana Avrupa uyuşturucu pazarında toplam 81 yeni opioid tanımlanmıştır.³⁴

2022 yılında Avrupa Birliği'nde damar içi uyuşturucu madde kullanımına bağlı 165 yeni AIDS tanısı bildirilmiştir. 2022 yılında Avrupa Birliği'nde damardan enjeksiyon yoluyla uyuşturucu madde kullanımına bağlı 968 kişiye HIV teşhisi konulmuştur.³⁵

Avrupa Birliği'nde 2022 yılında en az 6.392 aşırı dozda uyuşturucu madde kullanımından kaynaklı ölümün meydana geldiği tahmin edilmektedir. 2022 yılı için ölüm sonrası toksikolojik verileri mevcut olan 20 ülkenin yarısında, uyuşturucu madde kaynaklı ölümlerin en az 4'te birinde metadon olduğu rapor edilmiştir.³⁶

Rapor: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından

yayımlanan 2024 Dünya Uyuşturucu Raporu'nda yer alan; 2022 yılındaki tahmini verilere göre; 228 milyon kişinin esrar, 60 milyon kişinin opioid, 30 milyon kişinin amfetamin, 23,5 milyon kişinin kokain, 20 milyon kişinin ekstazi kullandığı tahmin edilmektedir.³⁷

2022 yılında kadınlar arasında uyuşturucu madde kullanımları değerlendirildiğinde; %43'ü tıbbi kullanımı olmayan farmasotik opioidler, %28'i ekstazi tipi uyarıcılar, %25'i amfetaminler, %24'ü esrar ve kokain, %16'sı opiyat kullanmıştır.

2022 yılında damardan enjeksiyon yoluyla uyuşturucu madde kullanan 13,9 milyon kişinin 6,8 milyon kişi hepatit C ile, 1,6 milyon HIV, 1,4 milyon hem HIV hem de hepatit C ile yaşamaktadır. (Enjeksiyon yoluyla uyuşturucu madde kullanan kişi sayının yarısından fazlası enfekte olmuştur.) Aynı yıl içinde uyuşturucu madde kullanım bozukluğu olan kişi sayısı **64** milyondur.

2022 yılında kıtalara göre uyuşturucu madde kullanım bozukluğu olan kadınların yüzdeleri; Okyanusya %36'sı, Amerika %29, Avrupa %19, Afrika %10, Asya %12'i tedavi olmuştur.

Makale 1: ABD'li yetişkinler arasında esrar kullanım bozukluğu ve madde kullanımı: Esrar kullanımının yaygınlığı, esrar kullanım bozukluğu şiddeti ile madde kullanım tedavisi arasındaki ilişkilerin yeniden incelenmesini gerek-

Şekil 5. Dünya Uyuşturucu Raporu görseli, 2024

²⁷ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/cannabis_en, Erişim tarihi: [28.06.2024].

²⁸ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/cannabis_en, Erişim tarihi: [28.06.2024].

²⁹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/cocaine_en, Erişim tarihi: [28.06.2024].

³⁰ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/synthetic-stimulants_en, Erişim tarihi: [28.06.2024].

³¹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/mdma_en, Erişim tarihi: [28.06.2024].

³² European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/heroin-and-other-opioids_en, Erişim tarihi: [28.06.2024].

³³ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/other-drugs_en, Erişim tarihi: [01.07.2024].

³⁴ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/new-psychoactive-substances_en, Erişim tarihi: [01.07.2024].

³⁵ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/drug-related-infectious-diseases_en, Erişim tarihi: [01.07.2024].

³⁶ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), European Drug Report 2024: Trends and Developments. Erişim adresi: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/drug-related-infectious-diseases_en, Erişim tarihi: [01.07.2024].

³⁷ United Nations Office on Drugs and Crime. World Drug Report 2024. Special Points of Interest. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR_2024/WDR_2024_SPI.pdf, [Erişim Tarihi: 09.10.2024]

tirmektedir. Çalışmada 2022 Ulusal Uyuşturucu Kullanımı ve Sağlık Anketi'nden (NSDUH; N = 47.100, yaş 18+) elde edilen veriler, geçmiş yıldaki esrar kullanımının yaygınlığını, esrar kullanım bozukluğu ve şiddetini, diğer madde kullanım bozukluklarını ve madde kullanım tedavisini tanımlamak için kullanılmıştır. Sosyodemografik, ruh sağlığı, sağlık hizmeti kullanımı ve esrar ve diğer madde kullanım özelliklerini esrar kullanım bozukluğu şiddetine göre karşılaştırılmıştır. ABD yetişkin nüfusunun %23,0'ı geçen yıl esrar kullanmış; %7,0'inde esrar kullanım bozukluğu görülmüş (%3,9 hafif, %1,9 orta ve %1,2 şiddetli) ve %4,7'sinin madde kullanım tedavisi gördüğü rapor edilmiştir. Geçtiğimiz yıl esrar kullananların %30,3'ünde esrar kullanım bozukluğu olduğu (%16,9 hafif, %8,4 orta ve %5 şiddetli esrar kullanım bozukluğu) ve %9,6'sı madde kullanım tedavisi gördüğü rapor edilmiştir. Esrar kullanıcılarında, kullanıcı olmayanlara göre 3-4 kat daha fazla diğer madde kullanım bozukluğu görülmüştür. Esrar kullanım bozukluğu olanların %38,4'ünde orta/şiddetli ruhsal hastalık, %52,4'ünde diğer madde kullanım bozuklukları olduğu ve %16,5'i madde kullanım tedavisi gördüğü rapor edilmiştir. Sonuç olarak bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nde yetişkinler arasında esrar yaygınlığının arttığını esrar kullanım bozukluğunun daha fazla madde kullanım tedavisi olasılığıyla ilişkili olduğunu göstermektedir.³⁸

Makale 2: Genç Yetişkinlerde Esrar Kullanımı ve Aşırı Yeme: Depresif Semptomların Rolü: Esrar kullanımının küresel olarak yasallaştırılmasının ardından kullanımının ve aşırı yeme arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Ön araştırmalar esrar kullanımı ve aşırı yeme arasında bir bağlantı olduğunu öne sürse de, hem kadın hem de erkek genç yetişkinler arasında nüfusa dayalı veriler eksik kalmıştır. Geçen yılda esrar kullanımı erkeklerde %33 (n=233) ve kadınlarda %27 (n=218) olarak bildirilmiştir. Tıkınırcasına yeme oranları kadın esrar kullanıcıları (%24, n=51) ve kullanıcı olmayanlar (%13, n=74) arasında farklılık göstermiştir. (p<0,001). Bu farklılıklar erkekler arasında bulunamamıştır (%5,5'e karşı %8,2, p=0,2). Depresif semptomlardan bağımsız olarak, genç kadınlardaki esrar kullanımı ve aşırı yeme arasındaki gözlemlenen ilişki, esrarın iştah ve isteklerde neden olduğu değişikliklerden potansiyel olarak etkilenen doğrudan bir bağlantı olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, esrarın iştah üzerindeki etkilerini ve aşırı yemeye bağlantısını ele almak için psiko eğitim programları gibi cinsiyete özgü müdahalelere olan ihtiyacı vurgulayarak politika ve

uygulamaları bilgilendirmektedir.³⁹

Haber: *Nature Sustainability* dergisinde yayımlanan makalede araştırmacılar tarafından, ilaç endüstrisinin ilaç tasarımlarını çevreye karışmalarındaki tehlikelerden ötürü daha çevre dostu hâle getirmek için acilen reform yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Kafein, antidepresanlar ve antipsikotikler gibi maddelerin ekosistemlere girmelerinin yanında, kokain ve metamfetamin gibi yasa dışı uyuşturucu maddelerin de ekosistemlere girdiklerini özellikle vurgulamışlardır. Kahverengi alabalıklarda yapılan çalışmada metamfetamin izlerine maruz bırakılan balıklarda bağımlılık ve yoksunluk belirtileri gözlenmiştir. Bilim insanları modern farmasötik ve yasa dışı uyuşturucu madde kirliliğinin yaban hayatı için giderek artan bir tehdit hâline geldiği konusunda uyarmaktadır.⁴⁰

Haber: İngiltere'de kokain bağımlılığını yenmek isteyen kişilere yardımcı olmak için sanal gerçeklik kullanılacağı duyurulmuştur. Proje, uyuşturucu madde kullanıcılarının deneyimlerinden yararlanarak, örneğin bir dairede yalnız kalmak veya arkadaşlarla bir partide olmak gibi, insanların uyuşturucu madde kullanma isteğini tetikleyen gerçekçi durumların deneyimletildiği, kişiye özel üç boyutlu deneyimler yaratmayı amaçlamaktadır. Yapılan araştırmalar, iyileşen alkol bağımlılarında istekleri ve tekrarlamaları önemli ölçüde azaltılabileceğini gösterse de, bu yaklaşımın kokain bağımlılığı için potansiyel bir tedavi olarak tam olarak test edilmediği belirtilmektedir. King's College London'da bağımlılık araştırmaları çalışmalarını yürüten Prof. Paolo Deluca, sanal gerçeklik dünyasının kullanıcıların cazip senaryolar ile kokain kullanımı arasındaki ilişkiyi koparmalarına yardımcı olması ve uyuşturucuyu reddetme stratejilerini uygulama fırsatı vermesi gerektiğini ifade etmiştir. Araştırma, hükümetin uyuşturucu madde doz aşımını yeni teknolojiyle azaltmayı amaçlayan 12 milyon sterlinlik planının parçası olan 11 projeden biri olma özelliğini taşımaktadır.⁴¹

1.4. Tütün ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Raporlar, Makaleler ve Güncel Haberler

Rapor: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü tarafından yayımlanan "Avrupa: Bir Bakışta Sağlık Raporu"⁴² 2024 yılı baskısında yer alan verilere göre; ergenler arasında tütün kullanımı son on yılda çoğu AB ülkesinde azalırken, çok sayıda ergen sigara kullanmaya devam etmektedir. AB ülke-

³⁸ Choi, N. G., Moore, J., & Choi, B. Y. (2024). Cannabis use disorder and substance use treatment among US adults. *Journal of Substance Use and Addiction Treatment*, 167, 209486.bkz. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S294987592400198X> . [Erişim Tarihi: 16.12.2024].

³⁹ Elran-Barak, R., Sznitman, S., Eisenberg, M. E., Zhang, L., Wall, M. M., & Neumark-Sztainer, D. (2024). Cannabis Use and Binge Eating among Young Adults: The Role of Depressive Symptoms. *Journal of Psychiatric Research*. bkz. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0022395624007179> . [Erişim Tarihi: 16.12.2024]

⁴⁰ <https://www.theguardian.com/environment/article/2024/jun/06/drug-pollution-wildlife-threat-aoe> adresinden alınmıştır. [Erişim Tarihi: 16.12.2024]

lerinde ortalama olarak, 15 yaşındaki altı kişiden biri (%17), sigara kullandığını bildirmiştir. Bu oran Bulgaristan, Macaristan, İtalya ve Hırvatistan'da yüksek seviyede iken İrlanda, Portekiz ve Malta'da en düşüktür. 15 yaşındaki erkek ve kız çocukları arasındaki tütün kullanımında cinsiyet farkı çoğu ülkede oldukça küçüktür. Tütün ve tütün ürünlerinin kullanımı, zararlı alkol tüketimi, yetersiz beslenme, fiziksel aktivite eksikliği ve obezite gibi yaşam tarzı risk faktörleri, AB ülkelerindeki toplam morbidite ve mortalite yükünün önemli bir kısmını oluşturmaktadır. 2021'de AB'de yaklaşık 1,1 milyon ölüm, tüm ölümlerin yaklaşık %21'ine denk gelen, sigara içmenin, aşırı alkol kullanımının ve yüksek vücut kitle indeksinin birleşik etkisine atfedilmiştir. 2022'de yetişkinlerin %18'i günlük sigara kullanırken, beş yetiştikenden biri aylık olarak yoğun alkol tüketimi bildirmiştir. Dahası, ergenlerin yarısından fazlası yetersiz miktarda meyve ve sebze tüketirken, yalnızca %15'i DSÖ tarafından önerilen fiziksel aktivite seviyesini uygulamıştır.

Şekil 6. Uyuşturucu madde kullanma isteğini tetikleyebilecek modellenmiş senaryolardan bir olan sanal bir pub örneği.

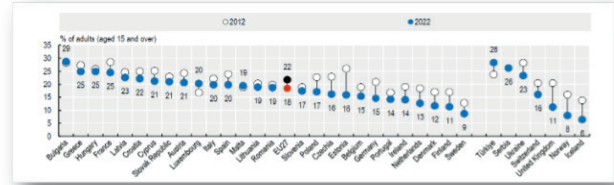
Tütün kullanımındaki kademeli düşüşlerin zemininde, elektronik sigaraların kullanımı yeni bir halk sağlığı sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Elektronik sigara kullanım oranları genel olarak nispeten düşük kalsa da, gençler arasında önemli ölçüde daha yüksektir. Son verilere göre 15 yaş üstü bireylerin %3,4'ü AB ülkelerinde düzenli olarak e-sigara kullanmaktadır. Lüksemburg, Estonya ve Çekya en yüksek e-sigara kullanım oranlarını (%10'un üzerinde) bildirirken, Bulgaristan, Avusturya ve Hırvatistan en düşük oranlara sahiptir (%1'den az). 15-24 yaş grubu arasında, ortalama e-sigara kullanım oranı %6,5'tir ve özellikle Estonya'da (%30), Çekya'da (%25) ve Lüksemburg'da (%20) yüksektir. Son yıllarda Estonya ve Çekya'da gençler arasında e-sigara kullanım oranlarındaki güçlü artışa, tütün içenlerin sayısında önemli bir azalma eşlik etmiştir.

2021 yılında AB ülkelerinde yaklaşık 5,3 milyon kişi hayatını kaybetmiştir. Dolaşım sistemi hastalıkları ve kanser, AB'de iki önde gelen ölüm nedeni olmaya devam etmektedir; dolaşım sistemi hastalıkları 2021'deki tüm ölümlerin %32'sini (1,7 milyondan fazla ölüm) ve kanser %22'sini (1,1 milyon ölüm)

oluşturmaktadır. Dolaşım hastalıkları arasında, başlıca ölüm nedenleri iskemik kalp hastalıkları (yani, kalp krizi olarak da bilinen akut miyokard enfarktüsleri de dâhil olmak üzere kalbe giden kan akışının azaldığı hastalıklar) ve serebrovasküler hastalıklar (felç) ile ilgilidir ve bunlar dolaşım hastalıklarından kaynaklanan tüm ölümlerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Kanserle ilişkili ölümlerin başlıca nedenleri akciğer kanseri, kolorektal kanser, meme kanseri ve prostat kanseridir. 2021 yılında yaklaşık 225.000 kişi akciğer kanserinden ölmüştür. Akciğer kanseri için başlıca risk faktörü tütün ürünü kullanmaktır. Kanser yükü açısından, tütün Avrupa'da açık ara en önde gelen risk faktörüdür, bunu alkol tüketimi, kötü beslenme, obezite ve mesleki riskler takip etmektedir. 2021'de başlatılan Avrupa'nın Kanserle Mücadele Planı, erken teşhis, tanı ve tedavi ile kanser hastalarının ve sağ kalanların yaşam kalitesini iyileştirmenin yanı sıra birincil önlemeyi dört temel direğinden biri olarak belirlemiştir.

Şekil 7. Bir bakışta sağlık raporu, 2024

Şekil 8. OECD Yetişkinler arasında günlük sigara kullanım oranlarındaki değişiklikler, 2012 ve 2022 (ueya en yakın yıllar)

Tütün kullanımı ve yoğun alkol tüketimi gibi diğer risk faktörleri de yaşlı insanlarda genç yetişkinlere göre daha az sıklıkta görülme eğiliminde olsa da, bunun nedeni çoğunlukla hem davranış değişiklikleri hem de seleksiyon etkisidir. İnsanlar yaşlandıkça, özellikle daha sağlıklı yaşam tarzları gerektiren kronik hastalıkları varsa, sigarayı bırakma ve alkol tüketimini azaltma olasılıkları daha yüksektir. Ancak, yaşlı insanlar arasındaki daha düşük sigara içme ve içki içme oranları da kısım hayatta kalma ile ilgilidir. Daha genç yaşlarda daha fazla sigara içen ve daha fazla alkol tüketen yetişkinlerin 65 yaşına gelmeden hastalanma ve ölme olasılığı daha yüksektir. Çev-

⁴¹ <https://www.theguardian.com/science/2024/oct/18/virtual-reality-cocaine-addiction-uk-drug-overdoses> adresinden alınmıştır. [Erişim Tarihi: 16.12.2024]

⁴² Health at a Glance: Europe'un 2024 baskısı, COVID-19 salgını sonrasında Avrupa sağlık sistemlerinin karşı karşıya olduğu başlıca zorlukları inceliyor. Rapor iki tematik bölümden oluşuyor. İlk bölüm, salgının sağlık sistemlerine üzerinde yarattığı yük nedeniyle daha da kötüleşen bir sorun olan Avrupa'daki sağlık işgücü eksikliklerinin kapsamlı bir incelemesini sunuyor. Bu eksikliklerin altında yatan nedenleri araştırıyor ve dayanıklı sağlık sistemleri kurmak için gereken işgücünü çekmek, eğitmek ve elde tutmak için politika stratejileri öneriyor. İkinci bölüm, Avrupa'nın yaşlanan nüfusunun sağlığındaki en son eğilimleri inceliyor. Yaşam beklentisinin artmaya devam etmesi ve 65 yaş üstü nüfusun payının istikrarlı bir şekilde artmasıyla birlikte, sağlık hizmetleri ve uzun vadeli bakım sistemlerine olan talebi azaltmak için sağlıklı uzun ömürlülüğü teşvik etme önceliklerini tartışıyor. Kalan bölümler, 27 AB üye devleti, 9 AB aday ülkesi, 3 Avrupa Serbest Ticaret Birliği ülkesi ve Birleşik Krallık genelinde sağlık durumu, risk faktörleri ve sağlık sistemi performansına ilişkin en son verilerin karşılaştırmalı bir genel görünümünü sunuyor.

resel faktörlere gelince, hava kirliliğine ve aşırı sıcaklıklara maruz kalmanın yaşlı insanlar üzerinde genç yetişkinlere göre daha belirgin bir etkisi vardır.⁴³

Makale 1: Üreme çağındaki kadınlarda sigara ve nikotin kullanım davranışlarının karakterizasyonu: İngiltere’de 10 yıllık bir nüfus çalışması: Tütün kullanımı kadınların doğurganlığını etkiler ve olumsuz gebelik sonuçları açısından önemli risklerle ilişkilidir. Bu çalışma, İngiltere’de üreme çağındaki kadınlar arasında sigara içme, buharlı nikotin ürünlerinin kullanımı ve bırakma durumunu sosyoekonomik konuma göre eğilimleri araştırmıştır. Veriler ulusal düzeyde temsili, aylık kesitsel bir anketten elde edilmiştir. Ekim 2013 ile Ekim 2023 arasında 197.266 yetişkin (≥18 yaş) ankete katılmış olup, bunların 44.052’si üreme çağındaki (18-45 yaş) kadınlardı. Ana sonuç ölçütleri mevcut durumda sigara kullanımı, vaping ve nikotin replasman tedavisi (NRT), ısıtılmış tütün ürünü (HTP’ler) kullanımı ve nikotin bandı kullanım durumuna göre belirlenmiştir. Üreme çağındaki kadınlarda sigara kullanım yaygınlığı sosyal sınıfı daha düşük olanlar arasında %28,7’den %22,4’e düşmüştür ancak sosyal sınıfı daha iyi olanlar arasında %11,7’den %14,9’a yükselmiştir. Buna karşılık, tüm yetişkinler ve aynı yaştaki erkekler arasında sigara içme yaygınlığı sosyal sınıfı yüksek kesimde nispeten sabit kalmıştır. Üreme çağındaki kadınlarda elektronik sigara yaygınlığı üç kattan fazla artarak %5,1’den %19,7’ye çıkmıştır, mutlak artış sosyal sınıfı düşük olanlarda daha belirgindir (%26,7; %23,3-30,3); bu değişiklikler tüm yetişkinlerde gözlemlenenlerden daha büyük ancak aynı yaştaki erkeklerdeki değişikliklere benzerdir. Üreme çağındaki kadınlar arasında çoğunlukla/sadece sarma sigara içen kullanıcıların oranı %40,5’ten %61,4’e yükselmiştir; tüm yetişkinler ve aynı yaştaki erkekler arasında daha küçük artışlar gözlemlenmiştir. Üreme çağındaki kadınlar arasında, son on yılda daha avantajlı sosyal sınıflarda sigara kullanım yaygınlığında bir artış olduğu görülmektedir. Sosyal sınıflar arasında, üreme çağındaki kadınların vaping cihazı kullanma oranında önemli bir artış gözlenmiştir ve sigara kullanımından elle sarılmış sigara kullanımına geçiş gözlenmiştir. Bu değişiklikler, aynı dönemde genel yetişkin nüfusunda gözlemlenenlerden daha belirgindir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek gruplardaki üreme dönemindeki kadınların tütün/nikotin ürünü kullanımlarındaki artış dikkat çekicidir ve kullanım motivasyonları araştırılmalıdır.⁴⁴

Makale 2: Özellikle ruhsal sağlık sorunları olan kişilere

odaklanarak vaping ve sigara kullanımının yaygınlığı, kullanım özellikleri ve toksik madde maruziyeti üzerine bir araştırma: Sigara kullanımı ölümcüldür ve özellikle ruhsal sağlık sorunları olan kişiler arasında daha yaygındır. Tütün dumanı, idrar gibi vücut sıvılarındaki biyobelirteçler ölçülerek tahmin edilebilen yüzlerce toksik madde içermektedir. Sigara içen ruhsal sağlık sorunu kişilerin, ruhsal sağlık sorunu olmayan kişilere göre daha fazla sigara kullandığı ve daha bağımlı olduğu bilinmektedir; ruhsal sağlık sorununun şiddetine göre bir “doz-cevap” ilişkisi vardır. Ancak, cihaz türü ve nikotin konsantrasyonu gibi buharlı cihazların (vaping) özelliklerinin etkisine ilişkin çok az araştırma vardır. Boylamsal çalışmalar; sigaradan vaping cihazına geçenlerin toksik madde seviyelerinde, sürekli olarak önemli azalmalar bildirmiştir. Hiç sigara kullanmamış kişilerle karşılaştırıldığında, şu anda sigara içen ve/veya vaping cihazı kullanan kişilerin tek veya birden fazla ruhsal sağlık sorunu geçmişi ve/veya orta veya ciddi düzeyde psikolojik sıkıntı bildirme olasılığı daha yüksek bulunmuştur. Sarma sigara kullanımı ve daha yoğun sigara kullanımı, tek veya birden fazla ruhsal sağlık sorunu geçmişi ile ilişkilendirilmiştir. Vaping cihazının türü ve ruhsal sağlık sorunu geçmişi arasında bir ilişki bulunmamıştır. Psikoz deneyimi olmayan kişilere kıyasla psikoz deneyimi olan kişilerde önemli ölçüde daha yüksek seviyelerde nikotin metabolitleri, tütüne özgü nitrozaminler, uranyum ve kadmiyum gözlemlenmiştir. Bulgular, vaping cihazı kullanan psikoz deneyimine sahip kişilerin, vaping cihazı kullanan psikoz deneyimi olmayan kişilere kıyasla daha yüksek seviyelerde nikotin maruziyetine sahip olduğunu göstermiştir. Sigara içen psikoz deneyimi olmayan kişilere kıyasla, sigara içen psikoz deneyimi olan kişilerde kimyasal bileşenler önemli ölçüde daha yüksektir. Vaping cihazı kullanan veya ikili kullanan kişilerin; vaping cihazı kullanmayan veya sigara içmeyen kişilere kıyasla önemli ölçüde daha yüksek uçucu bileşen seviyeleri bulunmaktadır. Bulgular, vaping cihazı kullanım ve sigara kullanım seviyelerindeki farklılıkların ruhsal sağlık sorunu olan kişilerde nikotine, bazı metaller ve bazı etaller ve uçucu organik bileşiklere daha fazla maruz kalmaya yol açabileceğini göstermiştir. Bu, özellikle İngiltere gibi vaping cihazlarını tedavi amaçlı kullanan ülkeler için fazla araştırmayı gerektirmektedir.⁴⁵

Haber: Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), yetişkinlerde tütün bırakma için ilk klinik tedavi kılavuzunu yayınlamıştır. Tütün bırakmaya ilişkin kılavuzda sağlık hizmeti sağlayıcıları tarafından verilen davranışsal destek, dijital bırakma müdahale-

⁴³ Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (2024) Avrupa: Bir Bakışta Sağlık Raporu https://www.oecd.org/en/publications/health-at-a-glance-europe-2024_b3704e14-en.html [Erişim tarihi: 15.12.2024].

⁴⁴ Jackson SE, Brown J, Notley C, Shahab L, Cox S. Characterising smoking and nicotine use behaviours among women of reproductive age: a 10-year population study in England. BMC Med. 2024 Apr 18;22(1):99. doi: 10.1186/s12916-024-03311-4. PMID: 38632570; PMCID: PMC11025250. (bkz. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/38632570/>) [Erişim tarihi: 15.12.2024].

leri ve farmakolojik tedaviler de dâhil olmak üzere kapsamlı bir tütün bırakma müdahaleleri seti yer almaktadır. Kılavuz, her türlü tütün ürününü bırakmak isteyen 750 milyondan fazla tütün kullanıcısına yardım etmeye odaklanmaktadır. Öneriler; sigara, nargile, dumansız tütün ürünleri, puro, sarmalık tütün ve ısıtılmış tütün ürünleri (HTP'ler) dâhil olmak üzere çeşitli tütün ürünlerini bırakmak isteyen tüm yetişkinler için geçerlidir. DSÖ Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, kılavuzun, tütün ürünlerine karşı küresel mücadelede önemli bir dönüm noktası olduğunu belirtmiştir. Kullanıcıları tütünü bırakmada etkin bir şekilde desteklemek için ve tütün kullanımına bağlı hastalıkların küresel yükünü hafifletmek için gerekli araçları sağladığını ifade etmiştir. Dünyadaki 1,25 milyar tütün kullanıcısının %60'ından fazlası (750 milyondan fazla insan) sigarayı bırakmak istemektedir ancak bunların %70'i etkili bırakma hizmetlerine erişememektedir.⁴⁶ Farmakoterapiyi davranışsal müdahalelerle birleştirmek, bırakma başarı oranlarını önemli ölçüde artırmaktadır. Ülkeler, özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde erişilebilirliği iyileştirmek için bu tedavileri ücretsiz veya düşük maliyetle sağlamaya teşvik edilmektedir. DSÖ, tütün bırakma için etkili tedaviler olarak vareniklin, Nikotin Replasman Terapisi (NRT), bupropion ve sitizin önermektedir. Sağlık hizmeti ortamlarında rutin olarak sunulan kısa süreli sağlık çalışanı danışmanlığı (30 saniyeden 3 dakikaya kadar) ve ilgili kullanıcılar için daha yoğun davranışsal destek (bireysel, grup veya telefon danışmanlığı) dâhil olmak üzere davranışsal müdahaleleri de önermektedir. Ek olarak, kısa mesajlaşma, akıllı telefon uygulamaları ve internet programları gibi dijital müdahaleler, yardımcı veya öz yönetim araçları olarak görülmektedir. DSÖ, sağlık hizmeti sağlayıcılarını, politika yapıcıları ve paydaşları, tütün kullanımını bırakmayı teşvik etmek ve dünya çapında ihtiyaç sahibi milyonlarca insanın sağlığını iyileştirmek için bu kılavuzu benimsemeye ve uygulamaya teşvik etmektedir.⁴⁷

Haber: Tütün ve nikotin endüstrisinin taktikleri gençleri ömür boyu bağımlı hâle getirmektedir. Gençler birçok ülkede yetişkinlerden daha yüksek oranlarda e-sigara kullanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü ve küresel tütün endüstrisi gözlemcisi STOP, tütün ve nikotin endüstrisinin ürünleri nasıl tasarladığını, pazarlama kampanyalarını nasıl uyguladığını ve dünya gençliğini bağımlı hâle getirmek için politika ortamlarını nasıl şekillendirdiğini vurgulayan “Yeni neslin ilgisini çekmek: Tütün endüstrisi genç müşterileri nasıl yakalıyor?” başlıklı raporunu yayımlamıştır. Bu, tütün ve nikotin endüstrisinin hedefi olmaktan gençlerin kendilerini korumaları için bir çağrı niteliği taşımaktadır. Rapor, dünya çapında 13-15 yaş arası tahmini 37 milyon çocuğun tütün ürünü kullandığını ve birçok ülkede ergenler arasındaki e-sigara kullanım oranının yetişkinlerden fazla olduğunu göstermektedir. WHO Avrupa Bölgesi'nde ankete katılan 15 yaşındaki kilerin %20'si son 30 günde e-sigara kullandığını bildirmiştir. Tütün endüstrisi, gençleri, ömür boyu kâr elde etmek için hedef almakta ve yeni bir bağımlılık dalgası yaratmaktadır.⁴⁸

Şekil 9. Yetişkinlerde tütün kullanımının bırakılmasına yönelik WHO klinik tedavi kılavuzu

⁴⁵ An investigation into the prevalence, use characteristics and toxicant exposure of vaping, smoking, or doing neither with a particular focus on people with mental health conditions Taylor, E. (Author). 1 Jun 2024 bkz. <https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/en/studentTheses/an-investigation-into-the-prevalence-use-characteristics-and-toxi> [Erişim tarihi: 15.12.2024].

⁴⁶ <https://news.un.org/en/story/2024/07/1151716> adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 15.12.2024].

⁴⁷ <https://www.who.int/news/item/02-07-2024-who-releases-first-ever-clinical-treatment-guideline-for-tobacco-cessation-in-adults> adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 15.12.2024].

⁴⁸ Dünya Sağlık Örgütü (2024). <https://www.who.int/news/item/23-05-2024-tobacco-and-nicotine-industry-tactics-addict-youth-for-life> [Erişim tarihi: 15.12.2024].

2. Bilimsel Yayınlar

Bilimsel Yayınlar

- *ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions*
- *ADDICTA*'nın 2024 Yılı Güz Sayısı
- *ADDICTA* 2024 Yılı Ek Sayısı
- *ADDICTA* 2024 Yılı 11-3 Alkol Özel Sayısı

2.1. *ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions*

Addicta, bağımlılık sorununu ele alan araştırmaları yayımlayan hakemli, akademik bir dergidir. Derginin amacı uluslararası ve disiplinler arası özgün, bilimsel çalışmalar için mecra olmak, bağımlılıkla ilgili nitelikli tartışmalar üretmek ve Türkiye’de bağımlılıkla ilgili politikaların şekillenmesine katkı sağlamaktır. Bu sebeple yayımlanacak çalışmalardan teknik yetkinliğin yanı sıra, bağımlılık tartışmalarına yeni ve özgün katkı sağlamaları da beklenmektedir. Böylelikle Türkiye’de bağımlılık alanında çalışma yapan kişilerin ve/veya kurumların yararlanacağı bir birikimin oluşmasına katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Addicta’da sağlık bilimleri, halk sağlığı, kriminoloji, adli tıp, hemşirelik, toksikoloji, psikiyatri, sosyoloji, psikoloji, din psikolojisi, eğitim bilimleri, hukuk, iletişim, felsefe ve sosyal hizmetler alanlarından (bu alanların dışından da nitelikli) özgün araştırmalar, deneysel ve klinik çalışmalar, politika analizleri, vaka analizleri ve kitap değerlendirmeleri yayımlanmaktadır.

2014 yılında yayımlanmaya başlayan *Addicta*, küresel bir problem olan bağımlılık ile ilgili uluslararası ve disiplinler arası özgün bilimsel çalışmalar için mecra olmayı, nitelikli tartışmalar üretmeyi ve Türkiye’de bağımlılıkla ilgili politikaların şekillenmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Addicta, 2015 yılından itibaren Emerging Sources Citation Index (ESCI), TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı, InfoBase INDEX, Academic Search Premier (EBSCO), DOAJ, CNKI, Türk Psikiyatri Dizini, Scopus ve GALE gibi ulusal ve uluslararası veri tabanlarında taranmaktadır.

2.1.1. *ADDICTA* 2024 Yılı Güz Sayısı

Yeşilay’ın hakemli akademik dergisi *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*’ın 2024 yılı güz sayısı yayımlandı.

Yeşilay’ın 100. yılında yeni bir konsept ile tasarlanan *Addicta*’nın yayın dili İngilizce, makalelerin genişletilmiş özet dili ise Türkçedir. Yenilenen web sitesine <http://addicta.com.tr/> adresinden ulaşılabilir.

Şekil 10. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* güz sayısı

2014 yılında yayımlanmaya başlayan *Addicta*, küresel bir problem olan bağımlılık ile ilgili uluslararası ve disiplinler arası özgün bilimsel çalışmalar için mecra olmayı, nitelikli tartışmalar üretmeyi ve Türkiye’de bağımlılıkla ilgili politikaların şekillenmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

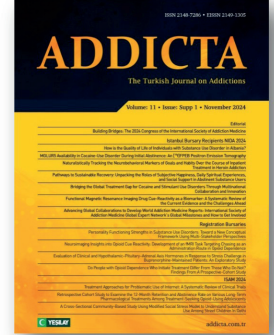
Addicta 11-2 sayısında Yayımlanan Makaleler:

- “The Mediating Role of Spiral of Silence in the Effect of Nomophobia on Social Withdrawal”
- “Prevalence of Electronic Cigarette Use Among University Students: Predictors and Mediators”
- “Evaluation of Ankara Province Tobacco Control Inspectors’ Field Experiences and Opinions About Smoke-Free Airspace”
- “Structural Relationship Among Mindfulness, Perceived Stress Level, and Psychological Dependence on Smoking”
- “Prevalence of Electronic Cigarette Use and Related Factors Among Medical Students: A Cross-Sectional Study in Anatolia”
- “Nicotine Use Awareness and Nicotine Insight Scale in Addicts: A Turkish Validity-Reliability Study”
- “Turkish Translation and Cultural Adaptation of the Scale of Parental Perception of Children’s Exposure to Tobacco Smoke: A Validity and Reliability Study”
- “Substance Abuse Mortality and Socioeconomics: A Comparative Study of Istanbul’s Districts”
- “Cognitive Emotion Regulation Styles and the Impulsive Behavior of Patients with Substance Use Disorders: A Cross-Sectional Study”
- “Smartphone Addiction in Turkish Adolescents: A Network Analysis”
- “Does Smartphone Addiction Cause Depression? A Cross-Sectional Study”
- “Standardization of a Gaming Image Database for Visual Processing Research”
- “Digital Detox Experiences of Generation Z”
- “Internet Gaming Disorder and Aggression: A Cross-Sectional Study”
- “Investigation of the Relationship Between Technology Addiction and Posture, Balance, and Muscle Strength in Preschool Children”

- “Gaming Disorder in Individuals Experiencing Stress: Cognitive Attentional Syndrome and Metacognitions as Mediator”

2.1.2. ADDICTA 2024 Yılı Ek Sayısı

Yeşilay’ın uluslararası hakemli akademik dergisi *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*’ın ilk ek sayısı yayımlandı. Uluslararası Bağımlılık Tıbbi Derneği (ISAM), bağımlılık ile mücadele hizmet eden uluslararası araştırmacıları ve klinisyenleri bir araya getirme amacıyla son 25 yıldır konferanslar düzenlemektedir. Bu yıl yirmi altıncısı düzenlenen ISAM Kongresi; kıtalar ve kültürler arasında köprü kurma rolüyle tanınan İstanbul şehrinde “Köprüler Kurmak: Bağımlılık ve İyileşme” teması ile gerçekleştirilmiştir. Kongre, 58 ülkeden 439 uzman ve akademisyeni başarıyla bir araya getirerek küresel bağımlılık sorununu ele almıştır. Yeşilay tarafından yayımlanan *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*’ın ek sayısı olarak kongrenin dış bildirisi özetlerine yer verilmiştir.

Şekil 11. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* ek sayısı

Addicta Ek Sayısında Yer Alan İçerikler:

Editorial

- “Building Bridges: The 2024 Congress of the International Society of Addiction Medicine”

Istanbul Bursary Recipients NIDA 2024

- “How is the Quality of Life of Individuals with Substance Use Disorder in Albania?”
- “MGLUR5 Availability in Cocaine-Use Disorder During Initial Abstinence: An [18f]FPEB Positron Emission Tomography”
- “Naturalistically Tracking the Neurobehavioral Markers of Goals and Habits Over the Course of Inpatient Treatment in Heroin Addiction”
- “Pathways to Sustainable Recovery: Unpacking the Roles of Subjective Happiness, Daily Spiritual Experiences, and Social Support in Abstinent Substance Users”
- “Bridging the Global Treatment Gap for Cocaine and Stimulant Use Disorders Through Multinational Collaboration and Innovation”
- “Functional Magnetic Resonance Imaging Drug Cue-Re-

activity as a Biomarker: A Systematic Review of the Current Evidence and the Challenges Ahead”

- “Advancing Global Collaborations to Develop World Addiction Medicine Reports: International Society of Addiction Medicine Global Expert Network’s Global Milestones and How to Get Involved”

Registration Bursaries

- “Personality Functioning Strengths in Substance Use Disorders: Toward a New Conceptual Framework Using Multi-Stakeholder Perspectives”
- “Neuroimaging Insights into Opioid Cue Reactivity: Development of an fMRI Task Targeting Chasing as an Administration Route in Opioid Dependence”
- “Evaluation of Clinical and Hypothalamic–Pituitary–Adrenal Axis Hormones in Response to Stress Challenge in Buprenorphine-Maintained Patients: An Exploratory Study”
- “Do People with Opioid Dependence Who Initiate Treatment Differ From Those Who Do Not? Findings From A Prospective-Cohort Study”

ISAM 2024

- “Treatment Approaches for Problematic Use of Internet: A Systematic Review of Clinical Trials”
- “Retrospective Cohort Study to Examine the 12-Month Retention and Abstinence Rate on Various Long-Term Pharmacological Treatments Among Treatment-Seeking Opioid-Using Adolescents”
- “A Cross-Sectional Community-Based Study Using Modified Social Stress Model to Understand Substance Use Among Street Children In Delhi Supplemental Materials”

törü Prof. Dr. Cüneyt Evren’dir. Aralık ayı içerisinde yayımlanacak olan özel sayıya gönderilecek yazılar, “Alkol Kullanımı ve Alkol Kullanım Bozukluğu” ana başlığı kapsamında olmak koşulu ile aşağıdaki konuları ve/veya daha farklı temalar üzerine araştırmaları ve derlemeleri içerecektir.

- Alkol Kullanım Bozukluğunun Epidemiyolojisi
- Alkol Kullanım Bozukluğunun Nörobiyolojisi
- Alkol Zararlı Kullanımının Sosyoekonomik Etkileri
- Alkol Bağımlılığı Tedavisi ve Müdahale Yöntemleri
- Kültürel ve Politik Perspektifler
- Alkol Bağımlılığının Komorbid Durumları
- Teknoloji ve İnovasyon Yoluyla Müdahale
- Alkol kullanımının aile içi şiddet, suçlar ve diğer sosyal şiddet biçimleriyle ilişkisi
- Önleme ve Erken Müdahale Stratejileri
- Gelecek Perspektifleri ve Araştırma Yönleri: Alkol kullanım bozukluğu araştırmalarında açık sorunlar, potansiyel terapötik hedefler ve gelecekteki araştırma yönleri
- Alkol Kullanımı ve Küresel Sağlık
- Psikososyal Müdahaleler ve Destek Sistemler

2.1.3. ADDICTA 2024 Yılı 11-3 Alkol Özel Sayısı

Yeşilay tarafından dört ayda bir yayımlanan Addicta: The Turkish Journal on Addictions 2024 yılı özel sayısının konusu “Alkol Kullanımı ve Alkol Kullanım Bozukluğu” olmuştur. Alkol özel sayısı misafir edi-

Şekil 12. Addicta: The Turkish Journal on Addictions alkol özel sayısı

yesilay.org.tr

/1920yesilay